

د اقتصاد وزارت پېژندنه

د اقتصاد وزارت د بازار د اقتصاد پر بنسټ د دولت د پالیسیو او ستراتیژیو د چمتو کولو پروسې د همغږۍ، اقتصادي پروگرامونو او فعالیتونو څخه څارنه او ارزونه، د غیر دولتي موسسو فعالیتونو د انسجام او د افغانستان د پایښت لرونکو موخو د همغږۍ په برخه کې د افغانستان د سولې او پراختیا د دویم ملي سند د لومړیتوبونو په رڼا کې فعالیت کوي.

پورتنیو مواردو ته په پام سره د اقتصاد او پایښت لرونکې پراختیا موخې او لومړیتوبونه لاندې څلور برخې تشکیلوي:

څارنه او ارزونه: د عامه پانګونې مدیریت د مقرري د ۴۴ مادې له مخې د اقتصاد وزارت د تطبیق په حال کې د پراختیایي پروژو څارنه او ارزونه او هم د پروژو له تطبیق څخه وروسته د هغوی د ارزونې مسوولیت پر غاړه لري. د عامه پانګونې مدیریت د مقرري صریح حکم له مخې د پراختیایي پروژو څارنه او ارزونه د هغوی د اغېزمنتوب څخه د یاد او پر وخت تطبیق زمینه برابروي، چې له دې لارې به روڼتیا او حساب ورکولو اصل عملي شي او له بلې خوا د بریالیتوبونو او کمبودیو څخه یو روښانه انځور جوړوي، چې د پر شواهدو ولاړ اقتصادي - ټولنیزو سترو برنامو او پالیسیو د جوړولو لپاره مرسته کوي.

د څارنې او ارزونې سیستمونه د برنامو او پروژو پایلې، عواقب، اغېزې او کمبودی روښانه کوي، چې د هغوی له لاسته راوړنو څخه په پروگرامولو او د چارچلند د رغولو لپاره کار ترې اخیستلی شو.

په وروستیو دوه لسیزو کې ټکنالوژیکي پرمختګونو او بدلون دغه فرصت برابر کړی چې په لږ وخت او کمه بیه په ملي او سیمه ییزه کچه د پروژو او فعالیتونو روښانه انځور ترلاسه کړو، د اقتصاد وزارت له دغه فرصت څخه په ګټنې د مرکزي او ولایتي راپور ورکونې آنلاین سیستم

رامنځته کړی، چې په لږه موده کې د پراختیایي پروژو په اړه موږ ته د اړینو معلوماتو د ترلاسه کولو زمینه برابروي.

د غیر دولتي موسسو د فعالیتونو انسجام او همغږی: د اقتصاد وزارت د کورنیو او بهرنیو دولتي او غیر دولتي موسسو د ټولو فعالیتونو په څارنې او ارزونې مکلف دی او د قانون د احکامو مطابق دولتي او غیر دولتي موسسو ته د فعالیت د جواز د ورکړې یوازینی مرجع ده.

پر دې اساس مالي منابع باید د موسسو په اختیار کې قرار ولري، چې وروسته یوه شفافه پروسه ترسره شي د اقتصاد وزارت د کورنیو او بهرنیو موسساتو د فعالیتونو تنظیم او د هغوی څخه د نظارت او ارزونې دنده پرغاړه لري. دغه وزارت، د افغانستان د سولې او پراختیا د دویم ملي سند په رڼا کې د افغانستان د ملي برنامو له لومړیتوبونو سره او د پایښت لرونکې پراختیا له موخو سره سم د غیر دولتي موسسو د فعالیتونو د همغږۍ او تړون ورکولو ته ژمن دي او هڅه کوي چې د نړیوالو مثل شویو معیارونو مطابق د روښتیا او حساب ورکونې له پلوه غیر دولتي موسسې درجه بندي کړي.

د پایښت لرونکې پراختیا اهدافو (SDGs) همغږۍ او انطباق ورکول: د اقتصاد وزارت د وزیرانو د شورا د (۲۰/۷/۱۳۹۴) نېټې د (۱۶) گڼې د حکم له مخې موظف دی، چې د دغو موخو له اغېزمن تطبیق او همغږۍ له پروسې څخه څارنه وکړي او د تطبیق له څرنگوالي څخه یې منظم کلنی راپور چمتو کړي او د دولت مشرتابه او له ډیپلوماتیکو نهادونو له لارې نړیوال سازمان ته وړاندې کړي.

د اقتصاد وزارت د رهبري کوونکي ارگان او ارتباطي مرکز په توګه اړوند سکتوري وزارتونو او ذیربطو ارګانونو سره د پایښت لرونکو موخو د همغږۍ، څارنې او راپور ورکولو د زمينې په برابرولو عمل کوي. د اقتصاد وزارت د پایښت لرونکې پراختیا د موخو د اجراييوي کمېټې په همغږۍ به د اجراييوي کمېټې او کاري ډلې په غونډو کې د خصوصي سکتور، مدني ټولنې او نورو شریکانو د ګډون کولو زمینه برابروي.

همدارنگه د اقتصاد وزارت د رامنځته شويو ميکانيزمونو په کارولو سره هڅه کوي چې د افغانستان د پايښت لرونکې پراختيا موخو تارگيتونه او شاخصونه د افغانستان د سولې او پراختيا د دويم ملي سند سره او هم د هېواد د لومړيتوب لرونکو ملي برنامو سره منطبق کړي.

اقتصادي شننې: افغانستان په وروستيو دوه لسيزو کې له رامنځته شوي فرصت څخه په گټنې او د مدني ټولنې له بلاعوض مرستو سره په بېلابېلو برخو کې د پام وړ پرمختگونه درلودل، خو لا تراوسه هم زياتو ننگونو سره مخ دي. بې وزلي او لوږه، وزگارتيا او نابرابري، تاوتریخوالی او د عدالت نه شتون، د امنيت او ثبات نه شتون په نړۍ کې له سترو خنډونو څخه دي.

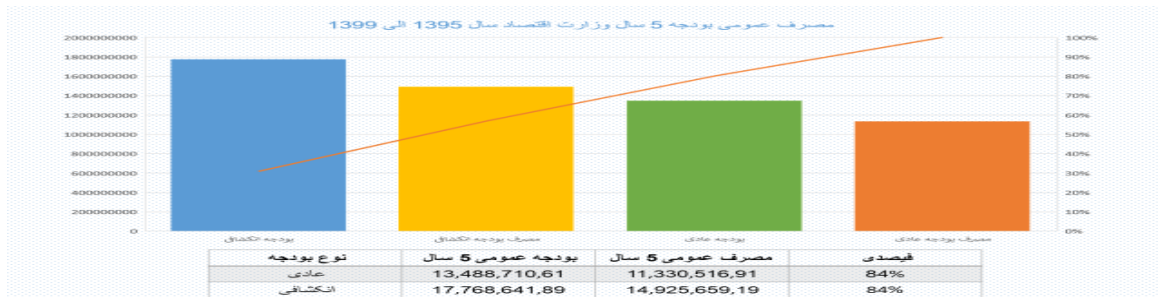
پر دې سربېره، د اقتصاد او نفوسو په وده کې د تناسب نشتوالی، پايښت لرونکې انرژي او د څښلو اوبو نه لاسرسی نه او په نړۍ کې له سترو له پرمختيايي هېوادونو سره د افغانستان د سيالي کولو پياوړتيا نه شتون د تامل وړ ده.

په دغو حالاتو کې، په ملي کچه د هغو ستراتيژيو، پاليسيو او پروژو جوړولو لازمه غوښتنه ليدل کېږي، چې پر دوامداره اقتصادي څارنو او پر شواهدو ولاړ وي. په ټاکلې موده د اقتصادي څارنو په ترسره کولو سره کولای شو لومړيتوب لرونکې او زيانمنې شوې سيمې تثبيت کړو، د هېواد واقعيتونه او حالات په سمه توگه منعکس او په ملي کچه د تصميم نيونې پروسې او د سرچينو د ځانگړي کولو پروسه آسانه کړو.

د اقتصاد وزارت د فکرونو د توليد د سرچينې په توگه او د سترو اقتصادي شاخصونو د څارنې لکه د اقتصادي ودې، سوداگريز بيلانس، وزگارتيا، بې وزلی، مالي او پولي ثبات په برخو کې د کمبوديو د لرې کولو او يو پر بل باندې د دغو شاخصونو د ودې اغېزې لپاره د اقتصادي څارنو مرکز رامنځته کړی او نوبتونو ته ارزښت ورکوي، چې له دغې لارې به پر شواهدو ولاړې اقتصادي څارنې ترسره شي او دولت ته د اقتصادي پرمختگ د رسېدو لپاره عملي او علمي تگلارې روښانه کړي.

له بودجې څخه بهر عواید، مصارف او مالي وجوه: د اقتصاد وزارت په وروستيو پينځو کلونو (۱۳۹۵-۱۳۹۹) کې د خدمتونو د وړاندې کولو په برخه کې په ټوليز ډول ۳ ميليارده او (۱۲۵) ميليونه او (۷۳۵) زره او (۲۵۰) افغانۍ مصرف کړي، چې له هغې جملې يو ميليارده او (۲۴۸) ميليونه او (۸۷۱) زره او (۶۱) افغانۍ په عادي بودجه کې راځي او يوه ميليارده او (۷۷۶) ميليونه او (۸۴۶) زره او (۱۸۹) افغانۍ د پراختيايي بودجې اړوند دي.

دغه وزارت په منځنۍ کچه له خپلې عادي او پراختيايي بودجې څخه تر (۸۰) سلنې پورې مصرف کړې ده. لاندې چارټ د اقتصاد وزارت د عادي او پراختيايي بودجې پورې اړوند ارقام بنښي او د پلان شويو ارقامو سره د مصرف شويو ارقامو پرتله روښانه کوي:

د اقتصاد وزارت په وروستيو پنځه کلونو کې (۱۳۹۵-۱۳۹۹) د هندوستان له مرستو څخه د (۱۲۰) مليونه ډالرو په ارزښت د (۵۷۸) پراختيايي پروژو د مدیریت وړتيا درلودله، د (۸۵۰) ميليونه ډالرو بودجې په لگښت سره له دوه زرو څخه د زياتو غير دولتي موسسو د فعاليتونو څخه په برياليتوب مدیریت او انسجام او بې ځايه شويو خلکو ته د مرستې په موخه د نړيوال بانک له مرستې څخه د (۲۰۰) ميليونه ډالرو بودجې سره د کارموندنې پروژې رهبري په غاړه لرلې ده.

د اقتصاد وزارت په تېرو پينځو کلونو کې يوڅه عواید هم درلودل، چې د دغو عوایدو سرچينه د غير دولتي موسسو د جوازونو فيس، له قراردادي موسسو او شرکتونو څخه د وضع شويو جریمو او له موسسو څخه د اخيستل شويو توکو لپام تشکیلوي.

په تېرو پېنځو کلونو کې د وزارت د عوایدو مجموعه (۱۷) میلیونه او (۷۲۸) زره او (۸۸۸) افغانیو ته رسېږي، چې له هغې جملې (۱۶) میلیونه او (۷۱۵) زره او (۷۵۵) افغانی د غیر دولتي موسسو د جوازونو له فیس څخه، (۹۵۲) زره او (۶۳۳) افغانی له جریمو څخه او (۶۰) زره او (۵۰۰) افغانی د ترلاسه شویو توکو له لیلام څخه ترلاسه شوي دي. د دغو عوایدو مجموعه د وزارت د پېنځو کلونو بودجه (۵۶۷,۰) سلنه او (۳۱۴,۱) سلنه عادي بودجه تشکیلوي، چې له شک پرته لږ لږ او محسوس دي.

د وزارت د وضعیت څارنه: د اقتصاد وزارت د (SWOT) انا لیز څارنې له استفادې سره مطلوبو لومړیتوبونو او موخو د رسېدو لپاره علمي او عملي تگلارې معرفي کوي او په خپل پېنځه کلن ستراتیژیک پلان کې یې تنظیموي.

د پیاوړتیا او فرصتونو د ټکو په گټنې سره د اقتصاد وزارت سره مرسته کوي، چې د دغه ستراتیژیک پلان د پلي کېدو لپاره مطلوب او بهتره شرایط چمتو کړي. د دې تر څنګ د هغو د مثبتو ټکو په استفادې سره به د سازمان د ناوړه برخو د مدیریت لپاره چې په هر سازمان کې شتون لري اړین او اصلاحي اقدامات ترسره شي.

د مسلکي کارکوونکو شتون، مثبت روحیه، نوښتونو ته لېوالتیا، له څېړنیزو نهادونو سره ښې اړیکې درلودل او هم له نورو اړوند سکتوري نهادونو سره مناسبې اړیکې د سترو اقتصادي موضوعاتو د څېړنې او څارنې لپاره په مرکزي او ولایتي کچه د بېلابېلو تخنیکي، فزیکي او بشري سرچینو شتون د بدلونونو په جوړښت کې د وزارت د پیاوړتیا له ټکو څخه دي.

رامنځته شوي فرصتونه له هغو نورو اغېزمنو لاملونو څخه دي چې د سازمانونو له مدیریت څخه بهر دي او له هغې څخه د ضعف او گواښونکو ټکو څخه د قوت په ټکو باندې د بدلولو لپاره گټه اخیستل کېږي.

دغه فرصتونه لاندې ټکو شاملېږي: د افغانستان اسلامي جمهوریت د مشرتابه ملاتړ او د ملي سندونو لکه ANPDF شتون؛ د مدني ټولنې، مرستندویو نهادونو او نورو هېوادونو له مالي او سیاسي مرستو څخه د پام وړ استفاده کول؛ د سازمان له غوره بهرنیو کارکوونکو او کارپوهانو

او د نورو بنکپلو ارگانونو له ظرفیتونو څخه، څارنې ته د مناسبې د غوښتنې شتون، اقتصادي څېړنه د فرصتونو د اړینو اقتصادي پالیسیو او تگلارو د وړاندې کولو په موخه گټه اخیستنه. د فرصتونو او پیاوړتیاوو ټکو څخه مناسبه او اغېزمنه گټه اخیستنه د اقتصاد او پایښت لرونکې پراختیا وزارت ته دغه پیاوړتیا وربښي چې په اقتصادي برخو کې د شته ننګونو لپاره ښه او مناسب ځواب وړاندې کړي.

دولتي او غیر دولتي سازمانونه د وخت د شته شرایطو په پېچلتیا سره د فرصتونو او پیاوړتیاوو ټکو سربېره ننګونې هم له خپل ځان کې لري، چې پکې د ضعف ټکي او گواښونو ته شامل دي، چې په کلي ډول په هر سازمان کې شتون لري او د هغوی پر وخت پېژندنه او د لرې کولو لپاره پر ځای اقدام د اداراتو د اغېزمنتوب او بریالیتوب لامل کېږي. د ضعف او گواښونو ټکو ته نه پاملرنه د یوه سازمان متوقعه پایلې له ننګونو او ستونزو سره مخ کولای شي او حتی د یوه سازمان د له منځه تللو لامل گرځي.

په اقتصاد وزارت کې د کمزورۍ او پیاوړتیا ټکي زیاتره د تشکیلاتي، وظیفوي او بشري سرچینو په برخو کې لیدل کېږي، چې د هغوی د بدلون لپاره په دغه ستراتیژیک پلان کې اغېزمن اقدامات په پام کې نیول شوي دي. دغه کمزورتیاوې د وزارت جوړښت، چارچلند او د مدیریت بېلابېلو برخو ته شاملېږي.

د مسلکي کارکوونکو کمښت چې د کاري ځواک د نه موثریت لامل شوی دی او د برنامه او اوږدمهاله پالیسیو د مدیریت لپاره د لازمو مقررو نه شتون، چې د کارکوونکو او د سازمان چارچلند گڼګ او ستونزمن کوي. په مرکز او ولایتونو کې د اړیکو ناسمه او بې گټې سیستم، د فعالیتونو د ترسره کولو لپاره د کارکوونکو ټیټه انگیزه، د دندو د لایحو او د وزارت زاړه، پخواني او مبهم تشکیلاتي جوړښت د وزارت په ټولو برخو کې د یو تداخل او نامنظمتوب په توګه شتون لري.

جنسیتي گډون ته په پاملرنې سره په دې وزارت کې یوازې ۱۳ سلنه مېرمنې دي، چې دا تر ډېره یو ټیټ شمېر ښيي. دا شمېر په ۱۴۰۰ مالي کال کې ۳۰ سلنې ته لوړ شوی او هڅه دا ده، چې دا سلنه نوره هم لوړه شي.

ژمنه: د اقتصاد وزارت ژمن دی، چې د هېواد د اساسي قانون پر بنسټ د مسلکي څارنو په ترسره کولو او د روښانه او له تبعیض پرته خدمتونو په وړاندې کولو سره د متوازنې او پایښت لرونکې ودې د ټینګښت او د افغانستان د اقتصادي ودې او ټولنیزې سوکالی-لپاره د افغانستان اسلامي جمهوریت د لیدلوري چوکاټ تشکیلوي.

لیدلوری: پرمختللی او سوکاله افغانستان Prosperous and Developed Afghanistan

ماموریت: په هېواد کې اقتصادي او ټولنیزو اړتیاوو او د واقعیتونو پر بنسټ د بازار اقتصاد ته لوری ورکول او د هېواد په اقتصاد کې د پرمختګ له اغېزمنتیا او ټینګښت څخه پیاوړتیا کیدل.

د اقتصاد وزارت ستراتیژیک هدف: د اقتصاد وزارت ستراتیژیک هدف د بوختیا د رامنځته کولو پروسې آسانول، د بېوزلې کمول او د وزارت ټولنیز-اقتصادي پرمختګ تشکیلوي.

ستراتیژیک مقاصد:

۱. پرمطالعې ولاړ د تصمیم نیولو میتود او د بازار د څارنې له لارې د اقتصادي پلانونو دورې پیاوړتیا او اقتصادي ودې او سوکالی ته د رسیدو په موخه د اغیزمنو طرحو او تګلارو وړاندې کول.

۲. د همغږۍ، څارنې او فعال - پر پایلو ولاړې ارزونې له لارې د عامه پانګونې د روښتیا او اغیزمنتوب تامین.

۳: د روښتیا د ټینګښت له لارې د غیر دولتي موسسو ځوابوینه او له ملي موخو او لومړیتوبونو سره د غیر دولتي موسسو د فعالیتونو همغږي.

---

^۱ مواد ششم، دهم، یازدهم، سیزدهم و چهاردهم قانون اساسی اصول اقتصاد کشور را پیش بینی نموده که وزارت اقتصاد و توسعه پایدار به عنوان نهاد فعال دولت جمهوری اسلامی افغانستان و نیز به عنوان هماهنگ کننده میان سکتوری و فراسکتوری در راستای تحقق مواد لست شده از قانون اساسی افغانستان تعهد دارد.

د اقتصاد وزارت په دې پلان کې داسې برنامې او پلانونه شتون لري، چې له یوې خوا د دې وزارت د تشکیلاتي سیستم لپاره اصلاحات راوړي او له بلې خوا به د مرکز او ولایتونو د تصمیم نیونې پروسې او تشکیلاتو کې د مسلکي کارکوونکو او مېرمنو د ونډې له زیاتوالي پام وړکوي.

د نننۍ نړۍ سازمانونه له کنټروله بهر پېچلتیاوو او ننګونو سره مخ دي، چې له سازمانه بهر د مخ نیوونکو لاملونو په توګه هم یادېږي. دغه موارد د دې لامل کېږي، چې سازمانونه د خپلې بریا پروسې لاره په سمه او منظمه توګه پرانه نیزي. دولتي او غیر دولتي سازمانونه اړتیا لري چې د بهرنیو او کورنیو مخ نیوونکو لاملونو د لرې کولو لپاره له خپلو فرصتونو او قوتونو څخه ګټه واخلي. د اقتصاد وزارت د کړنو په لاره کې ننګونې په لاندې ډول دي:

د مدنیټولنې د مرستو کمښت، اقتصادي - ټولنیز حالات او ناوړینونه، د امنیت نه شتون، د وزارت له فعالیتونو څخه د سیاسي ملاتړ نه شتون، وزارت ته د لازمو معلوماتو د ورکولو په برخه کې د اړوند شاملو وزارتونو نه همکاري، د اقتصادي څارنې او څېړنې په موخه او اقتصاد وزارت ته د ټاکل شویو دندو په برخه کې مداخله او د تشبث نشتوالی دي.